

15. Congregationes de Auxiliis quomodo conclusae sint.

Incerta adhuc fuit narratio de illarum congregationum conclusione. Nam quae Serry de censorum sententiis deque bulla condemnationis refert, in varia veri falsique permixtione versantur nec fide ulla digna sunt. De ultima autem sessione congregationis, in qua rei summa vertitur, quae fuit a. d. V. Cal. Sept. 1607., nihil se certi nosse confitetur. Idem de se fatetur Livinus de Meyer. Tanto maiore voluptate affecti sumus, quum Pauli V. commentarium de suprema congregatione suffragisque Cardinalium ipsius manu scriptum reperimus. Cum quo erant suffragia autographa Pinelli Cardinalis et Bovii Carmelitae atque scripta Claudii Aquavivae de nostra controversia. E quibus documentis genuinis facile est de conclusione illarum congregationum recte existimare atque iudicare.

Postrema habita disputatione Calendis Martiis a. 1606. Summus Pontifex censores sententias scribere iussit¹. Voluit autem de his potissimum iudicium ferri: 1. quae sententiae cum fide connexae definiendae, 2. quae condemnandae esse viderentur; 3. quid inter catholicorum illorum opiniones erroneae damnatae haereticorum differret; 4. num in bulla definitionis mentio illorum librorum faciendi videretur, in quibus illa invenirentur, et familiarum religiosarum, inter quas disceptatum esset. Quae Bovius ad ea respondit, id confirmat, quod apud omnes constat, eum

¹ Qua verborum formula insserit, Bovius scribit initio sui suffragii: „Beatissime Pater. Etsi per alla scripta S. V. oblata iam explicavi, qua facillima et optima ratione videretur mihi pro tenui meo iudicio posse terminari longa haec et difficilis controversia, nunc tamen quia S. V. iubet ut sententiam nostram dicamus eam reducentes ad haec capita videlicet: quatenam propositiones videantur definiendae de fide, quae condemnandae, quid intersit inter horum catholicorum sententias et damnatos haereticorum errores, et an in bulla definitionis faciendi sit mentio librorum, in quibus pp. reperiuntur, et religiosorum ordinum, inter quos fuit haec controversia: ut respondeam in terminis ad quatuor proposita“ etc.

Molinae doctrinam contra praedeterminationes gravissime defendisse. Eius igitur suffragium referre omittimus, praesertim quum a Serry in sui libri supplemento perscriptum sit. Adiecerat Bovius quendam adumbrationem bullae, qua sua sententia perspicue enuntiaretur. Idem fecit Archiepiscopus Armachanus; quod tamen scriptum fortasse e Clementis VIII. tempore repetendum est, cuius bulla appellatur a S. Amour. Quod si recte conciliatur, facile apparet, cur Bovius adversarii descriptionem alicuius bullae opposuerit. Ceterum neutram Pontifex probavit remque decidere detrectavit; neutra igitur ullam habuit publicam auctoritatem.

Quam benigne Paulus V. libellum Bovii, quo Iesuitas defendebat, excepisset, facto ostendit, quum eum brevi post Episcopum Melphitensem creavit; nam autographo nondum subscripto „Episcopum“, Pinellus autem in suo illud Episcopi votum nuncupat; scripta igitur illa sententia, Bovius Episcopus nominatus est. Congruit praecognitionis et consecrationis tempus; nam in Cosmae Villarii¹ Bibliotheca Carmelitana IV. Cal. Febr. a. 1607. dicitur Episcopus Melphitensis praeconizatus et III. Id. Febr. 1607. consecratus esse. Societati quoque Iesu Pontifex magnum exhibitum benevolentiae existimationisque argumentum, quum (in Const. *Quantum religio* prid. Non. Sept. 1606.) Institutum Societatis confirmans *sanctum nec unquam satis laudatum* appellavit.

Serry narrat, Pontificem, quum illud mandatum daret, primum vetuisse censores de suffragio ferendo inter se consulere, postea permisisse, ut sententias communiter ferrent. Eorum maior pars, h. e., omnes Bovio et Episcopo Armachano exceptis, 42 propositiones, quae e Molina depromptae dicebantur, condemnarunt, Bovius suffragium suum superius confirmavit, Episcopus Armachanus sententias condemnandas brevius ad numerum 30 contraxit. Plumbinus antea cum Bovio Molinam absolverat, tum ad eius adversarios concessit². Hae quoque sententiae, quemadmo-

¹ Pag. 729. t. I. (Aurelianus, 1752.). Gams in opere illo celebratissimo („Series Episcoporum“) solum annum consecrationis Bovii notat.

² Quadraginta duas propositiones Molinae a censoribus notatas esse in Pauli V. et Card. Pinelli autographis, quae exhibituri sumus, scriptum legitur. Dicit autem Pinellus, Bovium et Archiepiscopum Armachanum ceteris non accessisse, quemadmodum ante Plumbinum et Aquilensis Episcopus ab his dissensissent. Unde intelligi licet, Plumbinum 42 illas propositiones damnasse; Armachanus triginta notari voluit; denique solus Bovius Molinam absolvit. Ita recte Serry; errat autem Livinus de Meyer, quum Plumbinum in pristino

dum de superioribus eorundem censorum diximus, aut falso Molinam interpretantur aut, quum illius doctrinam exhibent, ab aliis etiam magnis theologis docebantur. Exemplo sit ea, quae primo loco ponitur. Est autem huiusmodi:

„In statu naturae lapsae potest homo cum solo concursu generali Dei efficere bonum opus morale, quod in ordine ad finem hominis naturalem sit verae virtutis opus, referendo illud in Deum, sicut referri posset ac deberet in statu naturali.“

In hac propositione idem fere, quod in trigesima septima propositione Baii, affirmatur; est autem haec: „Cum Pelagio sentit, qui boni aliquid naturalis, hoc est, quod ex naturae solis viribus ortum ducit, agnoscit.“ Comparetur sententia utraque et audiantur Banesiani illius censurae defensores. Serry hoc ipso loco (l. 4. c. 20. Ed. Lugdun. 1770. I. 635.) famosam illam interpunctionem defendit, secundum quam extrema illa verba bullae, qua Baius damnatus est, sic interpretatur, ut nonnullas eius propositiones *in sensu auctoris* docere liceat. Has argutias qui adhibet, se ipse indicat causamque quam tuetur. Res enim eodem deducitur, quo Iansenianorum illa iuris et facti distinctio, ut et haereses ab Ecclesia damnatae refineantur nec gloria obedientiae, quae illi debetur, periclitetur. Idem alia excusatione usus est, quam ab eo mutuatus Billuart de diversis rebus loqui docet Baium et Molinam, illum de bono naturali, hunc de opere verae virtutis¹. Nec sic quidem se expedit. Molinae enim verba haec sunt: „Cum solo concursu naturali Dei, absque alio dono vel auxilio gratiae, potest homo efficere opus bonum morale, quod fini naturali hominis accommodatum atque *comparatione illius* sit vere bonum ac virtutis opus; non tamen, quod fini *supernaturali* sit accommodatum quodque *comparatione illius* sit *bonum simpliciter ac virtutis opus* dici queat.“² Acutius ille explicare potuit, bonum opus intelligi *naturale*? Praeterea attendas velim, verba quomodo detorqueant ut censores ita Billuart. Ille eadem sententia, qua dixerat hominem aliquid vere bonum atque honestum sine gratia facere posse *adhibita aliqua comparatione*, protenus adiecerat, quod compa-

dissensu perseverasse existimat. Propositionum quadraginta duarum quum nullum nisi descriptum exemplum cum ceteris monumentis scriptis reperire poterimus, idque cum Serry fere congruat, nos id hoc loco ponere omitemus.

¹ Summa S. Thomae, t. I. diss. VI. art. 6. de scientia media. Ed. Paris. a. 1876. I. 215. Billuart in rerum narratione operi adiuncta Serrium secutus incertus est auctor veritatis.

² Q. 14. art. 13. disp. 5.

ratione aliqua bonum sit, id quoad finem *supernaturalem*, qui in hoc rerum ordine a Deo generi humano propositus est, *simpliciter bonum aut virtutis opus* dici non posse. Hoc propterea praetermittitur et illud *vere bonum et virtutis opus in verae virtutis opus* mutatur. Quodsi quis reprehendit, bonum naturale non solum bonum, sed virtutis opus dici, perperam agit; et minime omnium Thomistae id reprehendere possunt. Ipsi enim cum S. Thoma et Billuarto (de actibus hum. diss. 4. art. 6.) recte affirmant, actiones *in individuo, si ordo naturalis* consideratur, non esse *indifferentes*, sed aut *honestas* aut peccata. Bonum igitur naturale, quod homo deliberate agit, honestum est; si honestum, ergo et virtutis opus. At Serry rationem affert, quae si solida esset, actiones illas indifferentes poneret. „Baiana propositio,“ inquit, „idcirco ferulam meruit, quod in ea nihil boni naturalis ex solis naturae viribus proficisci dici diceretur, quod omne, quod agit peccator, peccatum esset.“ Quid, quaeso, est illud, quod *ex solis naturae viribus profectum* nec, ut Molina dicit, bonum virtutis seu honestum sit, nec peccatum? Nihil relinquatur nisi actio indifferens. Baiana igitur propositio *ferulam meruisset*, quia actiones indifferentes negasset, quod quam Thomistae faciunt, tum Billuart fuse demonstrat. Numquid hic ideo rationem Serrii non integre refert, an bonum vere honestum dici virtutis opus reprehendit? Sed neque id vituperandum fuit, quod e S. Thoma de promptum vere Thomisticum est. Docet enim ille planissime, hominem naturae viribus virtutes morales acquirere posse, sed imperfectas nec simpliciter veras. „*Virtutes,*“ inquit, „*quae sunt hominis in quantum est homo . . . non excedunt facultatem humanae naturae, unde eas per sua naturalia homo potest acquirere.*“ (Q. 1. de virt. in comm. art. 9. in c.) Id quod illo loco fuse demonstratum in Summa breviter repetitur (I. II. q. 63. art. 1. et 2.). Priore loco sic naturales virtutes a supernaturalibus distinguit, ut priores *comparatas ad finem naturalem*, posteriores *simpliciter* appellet *virtutes*. Quod quidem in Summa exponitur. „Si illud bonum particulare,“ inquit, „sit verum bonum, puta conservatio civitatis vel aliquid huiusmodi, erit quidem *vera virtus*, sed imperfecta, nisi referatur ad finale et perfectum bonum. Et secundum hoc *simpliciter vera virtus* sine caritate esse non potest“ (II. II. q. 23. art. 7. in c.). Idem docet I. II. q. 65. a. 2. Quod ne male intelligatur, ut et cum Aristotele et eum ipso et cum ceteris pugnare videatur, ad utrumque locum Caietanus annotat: S. Thomam loqui ut theologum, qui finem supernaturalem spectans virtutes naturales secundum aliquam con-

siderationem tantum virtutes appellet; has tamen esse ratione finis naturalis virtutes *simpliciter*. Ergo et doctrinam et verba Molina a S. Thoma mutuatus est. Et tamen condemnatur a censoribus, qui studium ingens S. Doctoris prae se ferant! At fortasse, quia virtutes vi naturae ad Deum referri posse scripsit, idcirco stomachantur. Idem tamen S. Thomas docuit, quum scripsit, hominem naturaliter Deum cognoscere et diligere posse, II. II. q. 171. a. 2. ad 3.: *Alio modo, inquit, est aliud supra naturam humanam, quantum ad modum actus, non autem quantum ad substantiam ipsius, sicut diligere Deum et cognoscere eum in speculo creaturarum.* „Ad horum evidentiā“ Caietanus ingenue: *Potest homo naturae viribus Deum diligere, sed non meritorie.* Item Bañez: *Diligere Deum et cognoscere ipsum in speculo creaturarum... homo per naturam potest.* (Ad II. II. q. 24. a. 2. circa finem.) Non potest autem quisquam Deum cognoscere et diligere, quin actum ad Deum referat. Ac facilius est homini, actum honestum, qui iam sua natura ad Deum finem nostrum ordinatur, ad eum deliberate referre, quam eum amare. An qui ipso amore iustitiae natura duce magnam evitat iniustitiam, idem non poterit, si hanc iniustitiam cogitans conscientiae terroribus de supremo iudice admoneatur? Maneat igitur, illos censores studio S. Thomae et fidei integritatis, cum Molinae primam illam propositionem damnarent, et S. Thomae omniumque scholasticorum doctrinam damnasse et sententiam Baii sanxisset. Quapropter nemo offendetur, si reliquis propositiones diiudicare supersedebimus; censores quam viam ingressi sint, prima illa satis demonstrat. Ac supra (p. 264. 265.) uno in conspectu vidimus, quae Molinae doctrina esset, quae ei opinionibus falso tribuerentur, quae ut novae immerito obicerentur.

Iam vero 42 propositiones Paulus V. Cardinalibus, qui de congregatione erant, tradidisse videtur. De qua re scripta exstat, ut supra dixi, auctoritas Pinelli Cardinalis⁴ exponentis, cur iudicio

⁴ Id scriptum, ipsius manu signatum, quum tentae sit auctoritatis, hoc loco describemus:

„Beatissime Pater. Vidi propositiones datas a DD. consultoribus congregationis institutae a Clem. VIII. fel. rec. super controversiis, quae ortae sunt de auxiliis divinis, de qua re mihi occurrunt aliqua, quae S. V. humiliter consideranda propono.

Negotium est maxime arduum, prout S. V. optime novit, ab omnibusque Universitatibus ac toto christiano orbe cum maximo desiderio expectatur, quid de tota re a S. V. atque ab hac S. Sede decernatur.

Cum negotium sit gravissimum et undique maximis plenum difficultati-

ensorum in tanta re fidendum non sit; alios Pontifex insignes theologos aliis locis degentes consulere, hos interim censores di-

bus et ab Eccl. Catholica adhuc sit indecisum, multa eget consideratione, ne eius determinatione inter Catholicos et Religiosos oriantur novae contentiones atque scripta, quae maximam possint precedente tempore S. V. afferre molestiam atque catholicae fidei incommodum.

Hi DD. Consultores praesupponunt has 42 propositiones, quas proponunt condemnandas, esse propositiones Molinae et quae ex commentariis dicti Molinae habeantur, cum tamen in disputationibus (prout S. V. optime memoria tenere potest) tempore Clementis VIII. multa negarentur esse in operibus dicti Molinae. sed quia ego non sum theologus, sed canonista, circa hoc me remitto ad theologiae professores.

Cum variae sint DD. Consultorum sententiae super huiusmodi re et in qualificatione harum propositionum non conveniat inter illos, prout patet ex voto Epi. Melphitensis S. V. dato et ex sententia Archiep. Armachanensis, quae non convenit cum aliis, prout ab initio Episcopus etiam Aquilanus et Pater a Plumbino non consentiebat ceteris: patet negotium esse maximi ponderis et plurimas habere difficultates et per consequens maximam circa illud requiri consultationem.

Quod etiam confirmatur ex diversitate opinionum inter Card. theologos, qui inter se maxime sunt contrarii. Quare si hodie Romae coram S. V. Christi in terris Vicario propter gravitatem negotii diversae diversorum sunt opiniones, mature et consulto procedendum est super expeditione et praesertim his temporibus, ne detur occasio haereticis et aliis scribendi et alia faciendi, quae precedente tempore novos tumultus movere possent in Ecclesia S. Dei. — Hoc monuit saepe Reverendissimus D. meus Card. de Perrone in Congr. coram Clem. VIII., asserens, quod nisi hoc negotium determinaretur, prout requirit gravitas ipsius, haeretici multa scribendi sumerent occasionem ad damnum s. catholicae fidei.

Neque, ut ingenue fatear, pro tenuitate ingenii mei omnes hi DD. Consultores mihi visi sunt inter disputandum adeo insignes ac excellentes theologi, ut tota haec moles iudicio illorum committi debeat.

Cum autem nulla praetermittenda sit diligentia in re tam gravi, putarem (quae humillime S. V. dixisse volui) optimum fore si insigniores theologi in toto terrarum orbe eligendi sine strepitu et secreto per litteras consulerentur, tam in Gallia quam in Hispaniis et Germania et in omnibus Universitatibus, quod maxime ostenderet prudentiam et sedulitatem S. V. in re tam gravi, dum consilia undique requirit ad maximam omnium in Republica Christ. determinationem.

Interim censem, quod S. V. postquam habuit vota omnium DD. Consultorum, ipsos dimitteret, ut possint adire suas ecclesias quanto citius. Post omnem vero adhibitam diligentiam poterit, Spiritu Sto. assistente, S. V. discernere, quidquid ab eodem Spiritu illi dictabitur in honorem Dei sanctaeque fidei incrementum.

Expedit insuper censem si S. V. praecipere generalibus Dominicorum, Iesuitarum ac aliarum religionum, ne donec ab hac S. Sede circa has

mitteret; theologos quaestionem agitare vetaret; libros Molinae prohiberet, dum correcti essent. Fatebatur autem, nonnulla reprehensa esse in Molina, quae Iesuitae multis allatis argumentis affirmarent aut a Molina non doceri, aut certe ab aliis quoque multis theologis catholicis proponi. Rogavit Pontifex etiam Aquavivam praesentem de illa causa ac nominatim de prohibendo libro Molinae, ut a Pinello suadebatur. Respondit Aquaviva commentariolo¹: iniquum esse, Molinae librum, qui ab Inquisitoribus et compluribus academiis approbatus esset, prohibere; paratum se esse apud selectum coetum Cardinalium demonstrare, e propositionibus reprehensis alias ab ipso Molina non doceri, alias aliis multis theologis probari; quodsi liber ille legi vetaretur, id pro condemnatione totius Societatis de gratia doctrinae futurum adversariis.

Utrum hac brevi argumentatione motus sit Pinellus, an ipse suffragii sui vitium perspexerit, dicere non audeo; sed in ultima sessione congregationis, ubi res decidenda erat, Molinae libros prohibendos esse non censuit. Paulus V. praeter ceteros Perronium Cardinalem, insignem sane illius aetatis theologum, consuluit. Qui ut rectius de re tota existimaret, initio mensis Maii a. 1606. acta Concilii Tridentini, quae in arce S. Angeli asserabantur, ad eum transmisit, *ingentem molem*, ut ipse Perronius

controversias decernerit audeant eorum subditi aliquid tam in scriptis quam in concionibus et lectionibus tractare de huiusmodi materia sub poenis V. S. bene visis.

Addam etiam tempore Clementis VIII. quando de his coeptum est tractari in Congregationibus Cardinales Madrutium, S. Severinae, Dezam, Sarnanum et fere omnes censuisse prohibenda esse opera Molinae, donec expurgarentur, quorum omnium testis erit Reverendissimus D. meus Card. Asculanus, quae opinio quemadmodum semper mihi probata fuit, nunc praecipue probatur.

In disputationibus vero coram Clemente VIII. (prout S. V. optime memoria tenere potest) asserunt est, nonnullas propositiones Molinae reperiri in aliis auctoribus aliosque scriptores easdem habere sententias, super quibus multa deducebantur et allegabantur.

Multa brevitas causa omittit; haec tantummodo in honorem Dei atque obsequium S. V. dixisse volui, cuius pedes humillime deoscor.

Dominicus Ep. Ostiensis Card. Pinelli.²

¹ Is inventus est cum iis scriptis, quae supra commemoravi. Cuius etsi subscriptio nulla apparet, tamen in indice voluminis praeposito generali Societatis Iesu tribuitur. Scriptura prorens eadem est, quae in altero scripto, quod et ibidem invenitur et non solum in indice nomine Aquavivae notatur, sed etiam a Possino commemoratur. (V. infra p. 294.)

a. d. V. Id. Iulias a. 1606.¹ ad regem perscripsit. Urgebat Pontifex anno proximo, ut idem VIII. Cal. Aug. 1607. ad regem retulit; fixum enim deliberatumque ei erat, rem conficere, quod tamen non consulto summo illo veritatis catholicae propugnatore facere volebat. Quod autem causam finire voluit, antequam ille, qui Iesuitis plurimum faveret, Roma proficisceretur, ostendit, se condemnare doctrinam Societatis noluisse.

Nec vero Pontifex Romae solum Cardinales theologosque, sed etiam externos consuluit. Scripsit ad S. Franciscum Salesium, clarissimum illud Ecclesiae lumen, qui inter omnes aequales et gloria sanctitatis, et theologiae scientia, et verbi exemplique ad convertendos haereticos efficacia eminebat. Dissuasit causae decisionem². Etsi enim Societatis de gratia doctrinam, id quod postea demonstrabitur, omnino profitebatur, tamen eadem, qua plerique de Societate Patres, usus moderatione, utramque doctrinam suo frui iure cupiebat. Sedi Apostolicae placuit consilium, ut iam ostendimus. Omnibus rebus amplissime provisus Paulus V. finem imponere Congregationibus de Auxiliis constituit. De postrema sessione ipse scripto supra significato ita refert:

Die 28. Aug. 1607. in festo S. Augustini, Ecclesiae Doctoris, in monte Quirinali.

Fuit habita Congregatio de Auxiliis divinae gratiae, in qua interfuerunt Card. Pinellus, Asculanus, de Givry, Blanchettus, Arrignonius, Bellarminus, de Perrone, de Bubalis et Sti Eusebii³.

¹ Les ambassades et négociations de l'Ilustrissime et Révérendissime Card. du Perron, fol. 493. In Meyeri Hist. l. 6. c. 22.

² V. supra p. 4. not. 3. Qui ob id ipsum consilium Paulo V. datum laudatur a Pio IX. in litteris Apostolicis, quibus Doctor Ecclesiae nominatur.

³ Pinelli, Domin., nat. Genuae 23. Oct. 1541, episc. Firmanus 14. Aug. 1577., Card. tit. S. Laurentii in Pane et Perna 12. Ian. 1586, regnante Paulo V. episc. Portuensis, deinde Ostiensis et sacri collegii decanus. † 9. Aug. 1611. Bernerius, Hieron., nat. Correggio 1540, O. Praed., episc. Asculanus 1586, Card. 17. Dec. 1586. † 8. Aug. 1611.

Anna d'Escars, Cardinalis de Givry sororis filius, nat. Lutetiae 30. Mart. 1546, O. S. B. ab octavo aetatis anno, episc. Lexoviensis 1. Mart. 1585, Card. 5. Iun. 1596., titulo a matre de Givry assumpto. In electionem venit ad Summum Pontificatum 1605., episc. Metensis 1608. † 19. Apr. 1612., sepultus Metis.

Blanchetto, Laur., nat. Bononiae 1545., Card. 5. Iun. 1596. † 12. Mart. 1612., sepultus Romae in templo domus professorum Soc. I.

Arrignonius, Pomp., nat. Romae 1552., Card. Diaconus 5. Iun. 1596., archiepisc. Benevent. 1607., qua in urbe collegium fundavit Iesuitis. † 4. Apr. 1616. Neapoli.

Cardinalis Pinellus fuit in voto, che si debbono far maggior' diligenza: perchè se ben tre o quattro delli Consultori sono valentissimi, nondimeno non si fida in cosa tanto importante del giudizio degl' altri, et che però si facciano venir di Francia, di Spagna et Alemagna homini celebri et dotti, et si communichi anco il negozio con l'università: che si potrà fra tanto, lasciando il punto principale, con una constitutione definire alcune proposizioni che non hanno difficoltà et pericolo di questa materia.

Il *Card. d'Ascoli*: che in questo negozio è venuto il tempo del parto, et però il travaglio è maggiore, che si ricordava d'aver letto nelli commentari di Pio II. che fra Dominicani et Minoriti nacque una controversia de sanguine Christi, et Pio II. dopo haver fatto disputare alla sua presenza l'articolo, se ben lui et tutti (perchè tutti i Cardinali sentivano per li Dominicani), non volse decider l'articolo per non discreditare li frati minori li quali erano utili nella predicazione per l'impresa contra Turchi.

Bellarminus, Robert., nat. 3. Oct. 1542. Montepulciano, Soc. I. ingressus Romae 20. Sept. 1560., Card. 3. Mart. 1599., archiep. Capuanus consecratus 21. Apr. 1602. usque ad m. Mart. 1605. Cardinalatu se abdicavit 16. Aug. 1621. † 17. Sept. 1621. in novitiatu Soc. Romano.

Du Perron, Jacob. Davy, nat. St. Ló in Normannia 25. Nov. 1556., Calvinista, postea Catholicus; episc. Ebroicensis, consecratus Romae 27. Dec. 1595., Card. 17. Sept. 1603., archiep. Senonensis Oct. 1606. † 5. Sept. 1618.

Buffalo de Cancellaris, Innoc., nat. Rom. 1566., episc. Camerin. 14. Mai. 1601., Card. 9. Jun. 1604. † 29. Mart. 1610.

Taberna, Ferdin. (S. Ensebi) nat. Milani, Card. 9. Jun. 1604., episc. Novevaresis 1615. † 29. Aug. 1619.

¹ Iussit Pius II. se presente a Card. Turrecremata Ord. Praed. et P. Francisco Rovere (qui fuit Sixt. P. IV.) de reliquiis pretiosissimi sanguinis disputari ac postea in hunc modum Fratres Minores liberavit: „Veritati fidei,” inquit, „nullatenus repugnat affirmare, Redemptorem Nostrum ex sanguine praefato ob ipsius passionis memoriam aliquam partem in terris reliquisse“ (F. Collins, De sanguine Christi, libri quinque. Mediolani 1617. in 4°. libr. 5. p. 867.). Item Paulus V., ut infra videbimus, utramque opinionem (Praedicatorum et Franciscanorum) probabilem existimavit.

Cardinalis Pinellus fuit in voto, maggiore adhibendam esse diligentiam; nam, etsi tres quatuorve et Consultoribus sint viri strenui, nihilominus non posse fidi in re tanti momenti iudicio ceterorum; quare et Gallia, Hispania, Germania evocentur viri clari doctique, et cum Academicis etiam negotium communicetur: interim, omisso capite controversiae, posse aliquam Constitutione definiti aliquot propositiones istius materiae, quae nec difficultatem habeant nec periculum.

Card. Asulanus: Venisse in isto negotio tempus parienti idoque magis laborandum esse. Meminisse esse legere in Pii II. commentariis, inter Dominicanos et Minoritas controversia de sanguine Christi orta Pium II., causa coram disputata, quamquam et ipse et omnes (omnes enim Cardinales a partibus stitisse Dominicano- rum) — noluisse tamen rem decidere, ne quam maculam aspergeret fratribus minoribus, qui utiles essent verbo Dei praedicando ad Turcas oppugnandos.

Che per questa ragione lui giudicava, che nella decisione la quale lui diceva che in ogni maniera si doveva fare secondo il voto dei consultori approvando le 42 proposizioni che avevano notate, che se avesse molta considerazione in non parlare delli padri Gesuiti, et però proponeva che quanto al punto principale della predeterminazione fisica si dovesse far una bolla particolare, nella quale si narresse, che sopra l'interpretazione del Concilio Tridentino era nata controversia fra alcuni Theologi, perchè il Concilio dice che necessario requiritur quod liberum arbitrium sit motum a Deo, et che alcuni tenevano che *moveat physice, realiter et efficienter*, et che alcuni altri *congrue et moraliter*, et che però etc. Quanto poi alle proposizioni 42 cavate dal libro del Molina, che si condannassero come contenute nel libro del Molina.

Giuri fu di parere: che se ben l'articolo è difficile, nondimeno lui inclinava più a quella parte, che s'attribuisse maggiore potestate a Dio benedetto. Ma che lui conveniva ancora nell'istesso parere, che si consultasse meglio il negozio.

Bianchetto: che dalle parole del Concilio gli pareva si cavasse che senza l'aiuto del Signore non possiamo far niente di bono, ponderando quel che dice del dono della perseveranza, et una oratione della chiesa dove si dice: sine te nihil potest mortalitas infirmitas; onde inferiva piacerli l'opinione de' Padri di S. Domenico. Ma per la gravità del negozio si facessero maggiori diligenze et avanti altri Cardinali et censori si vedesse, se Molina dica le 42 proposizioni.

Arrigione: il medesimo, et non li pareva fosse bene di sospendere il libro di Molina se ben da prima si pensava fare, nè dichiarar proposizioni certe et risolute, perchè non sunt multiplicanda entia inutiliter et si darà occasio-
Schneemann, Controvers.

Qua de causa censere sese, in definitione, quam omni pacto faciendam diceret secundum consultorum suffragia comprobando quadraginta duas propositiones, quas notasset, magna utendum esse consideratione, ne mentio fieret Patrum Jesuitarum; quare consulere se, ut de capite controversiae, h. e., de praedeterminatione physica bulla particularis edatur, qua exponatur, de interpretatione Concilii Tridentini natam inter quosdam theologos controversiam, quum illud Concilium, necessarium esse „quod liberum arbitrium sit motum a Deo“, aliqui theologi defendant „de physica, reali et efficienti“, alii quidam „de congrua et moralit“ ratione intelligendum esse; et ob eam causam etc. Propositiones autem 42 e libro Molinae erutas ita condemnari placere, ut contineri illo libro definiretur.

Giuri censuit: Etsi difficilis sit questio, inclinari tamen sese ad eam partem, ut tribuatur maior potentia Deo benedicto. Accedere vero se etiam ad istam sententiam, ut causa diligentius retractetur.

Blanchettus: U verbis Concilii erui sibi videri, sine Dei auxilio nihil nos boni posse facere, si ponderentur ea, quae de dono perseverantiae dicantur, et quaedam Ecclesiae oratio, ubi dicitur: „sine te nihil potest mortalitas infirmitas“; quare opinionem Patrum S. Dominici placere. Ob gravitatem tamen negotii placere, maiorem adhiberi diligentiam, et coram aliis Cardinalibus et censoribus examinari, de cetero Molina illas propositiones.

Arrigionius: Idem; nec videri suspendendum esse librum Molinae, etsi ea de re primum cogitatum sit; neve declarentur propositiones certae ac definitae, quia non sunt multiplicanda entia inutiliter, et sic occasionem of-

sione agl' heretici di scrivere contra dette proposizioni.

Bellarmino: che l' opinione della predeterminazione fisica è di Calvino et Lutero, et che li padri Dominicani sono degni di scusa perchè non hanno visto li libri degli heretici, che Bagnez ha parlato peggio che Molina, bismando Sto Agostino in materia della reprobatione; che il libro di Molina è stato approvato da due università; che si potria far una bolla, dove si condannassero alcune proposizioni certe, nelle quali convengono l' una et l' altra parte, et le più difficili si lasciassero, come fece Celestino.

Feroni: che l' opinione della predeterminazione sarà accettata et sottoscritta dagli heretici per bene etc., che Calvino l' enunziò in sensu supposito, et in sensu supposito la dannava il Concilio Tridentino, dicendo nude che l' homo potest abjicere gratiam; si sforzo di mostrare, che l' opinione dei Gesuiti era lontana da' Pelagiani, con molti loci di Sto Agostino, dove Sto Agostino mostra, che Pelagiani non amettevano l' illuminazione nell' intelletto et preparazione nella volontà, ma solo la legge et dottrina esterna; che non si doveva in alcuna maniera sospendere il libro del Molina et più presto si doveva sospendere il Bagnez per le ragioni già dette; che si desse voce di non aver finito il negozio, ma di voler far maggiori diligenze, ma in effetto non si facessero; che si portasse innanzi il negozio, et si lasciasse soprarsi, che forse Dio farà che le parti s' accordino et varieghino meno.

Duffalo: che non faria altre diligenze perche facendole si metteria sotto sopra il mondo et non ci sarà dignità della Sede Apostolica, che gli pare a lui che si doveria venire a la definizione o in uno modo o nell' altro ovvero dichiarare che l' una et l' altra parte probabile.

St. Eusebio: che se l' opinione di

ferri haereticis, ut contra eas propositiones scribat.

Bellarminus: Opinionem praedeterminationis physicae esse Calvinii et Lutheri; excusandos esse Patres Praedicatorum, qui non viderint haereticorum libros; Bannesium petus locutum quam Molinam, quum S. Augustini de reprobatione doctrinam reprehenderet; librum Molinae approbatum a duobus Universitatibus; bullam edisse, qua certae quaedam propositiones, de quibus inter utrosque constat, condemnentur, difficiliores autem omittantur, quemadmodum fecerit Coelestinus.

Ferronius: Opinionem praedeterminationis physicae acceptam eique subscriptum iri ab haereticis libenter etc.; eam enuntiatam a Calvino in sensu supposito et in sensu supposito damnatam a Concilio Tridentino, illis verbis: *Homo potest abjicere gratiam*; demonstrare studuit, sententiam Iesuitarum longe abesse a Pelagianis, multis locis allatis e S. Augustino, ubi ille probat, Pelagianos non admisisse illustrationem intellectus et praeparationem voluntatis, sed solam legem doctrinaeque externam; nullo pacto prohibendum librum Molinae, sed potius Bannesii ob rationes iam expositas; significandum, non confectum esse negotium, sed adhibere se velle maiorem diligentiam; quamquam id revera non faciendum, sed negotium procrastinandum et sapiendum; fortasse enim facerent Deum, ut partes inter se reconciliarentur minisque varientur.

Bubalus: Non adhibiturum maiorem diligentiam, qua sursum deorsum verteretur mundus; nec ita satis consuli dignitati Sedis Apostolicae; censere se definitione opus esse in alteram partem ut certe declarandum, utramque sententiam probabilem esse.

Sti Eusebii: Si haeretica sit alter-

l' una et l' altra parte è heretica, che si venga alla determinazione, quando che no, che si lasci correre così ecc.

Noti: che In gratia del Signore il Concilio ha definito che necessarium sit, quod liberum arbitrium moveatur a Deo, et che la difficoltà sta an moveat physice vel moraliter et che se bene s' haveria da desiderare che nella chiesa non si fosse questa contenzione, perchè dalle discordie si prorompe spesso negl' errori et però era bene dichiararle bene. Tuttavia non vedevamo che adesso ci fosse questa necessità, perchè l' opinione de' Dominicani è molto diversa da Calvino, perchè i Dominicani dicono che la gratia non destruit, sed perficit liberum arbitrium et fa che l' homo operetur iuxta modum suum, i. e. libere, et il Gesuiti son differenti da' Pelagiani, li quali ponevano il principio della salute da noi, et loro tengono tutto il contrario. Però non ci essendo necessità precisa di venire a questa definizione, si poteva portar il negozio innanzi acchè il tempo ci consigliasse. Quanto alla proposizione, cioè di far una costituzione nella quale si dichiarassero quelle che non sono in controversia, non ci pareva bene, perchè non era necessario et si daria occasione agl' heretici di cavillare, et che se le proposizioni erano cattive, alcune di quella natura, il sant' Ufficio poteria procedere contro quelli che l' havessero tenute.

Che si potria però meglio pensare a questo particolare delle proposizioni et anco al conferire questo negozio con l' università et altri Theologi.

Che i Censori andassero alle loro residenze et restassero li secretari, il che fu approvato da tutti; che non si parlasse niente delle risoluzioni et de' discorsi fatti in Congregazione, ma solo si dicesse che poi daremo la risoluzione, che Censori et disputanti andassero via. Fermavamo anco le Censure di non parlare anco con consultori.

utra opinio, id placere definiri; sin autem, rem sine ac dimitti.

Nos: In gratia Domini definitum in Concilio necessarium esse, quod liberum arbitrium moveatur a Deo; difficultatem in hoc verti, an moraliter physice vel moraliter, et quamquam optabile esset, ne in Ecclesia esset eiusmodi contentio — a discordiis enim saepe prorumpi ad errores ideoque bonum esse illas dirimi ac decidi: nihilominus non videre Nos nunc adesse istam necessitatem, quod sententia Patrum Praedicatorum plurimum differt a Calvino; dicunt enim Praedicatorum gratiam non destrui, sed perficere liberum arbitrium, et eam vim habere, ut homo operetur iuxta modum suum, i. e. libere; Iesuitae autem discrepant a Pelagianis, qui initium salutis posuerunt fieri a nobis, illi vero tenent omnino contrarium. Necessitate igitur nulla urgente, ut ad definitionem veniamus, posse negotium differri, dum melius consilium tempus ipsum afferat. Propositionem autem illam, ut constitutio ederetur, qua declararentur ea, quae extra controversiam essent, non placere, quia nec necessaria sit et cavillandi occasionem offerat haereticis. Quosdam malae sint propositiones, de aliquot eius generis Sanctum Officium animadvertere posse in illos, qui eas defenderint.

Quae quum ita sint, amplius deliberari posse de propria illa questione propositionum deque negotio isto communicando cum Academicis aliisque theologis.

Censores in residentias redeant, maneant secretarii (id quod omnibus placuit); ne quid aut de consiliis capitis aut de disputationibus habitis in congregatione loquantur; tantum dicant, Nos postea decreturos esse; Censores et Oratores discedant. Constitimus quoque Censuras ne cum Consultoribus quidem loquendi.

Haec rei gestae expositio dilucet explicat, quid ultima illa congregatio decreverit. Unus erat ex omnibus Cardinalibus, Asculanus O. Praed., qui doctrinam Molinae condemnandam esse censeret; alii duo ad Bannesianorum doctrinam inclinabant: Giuri, Blanchettus, nec tamen Molinistarum condemnabant. Illi autem, qui doctrinae amplitudine ceteros antecellebant, Bellarminus et Perronius, Bannesianorum doctrinam Calvino tribuebant, Molinam studiose defendebant. Unde apparet, quam falso vulgo existimetur, Molinae contrarium fuisse Bellarminum, et Molinam esse illum, cuius doctrinam in Controversiis contradicere Scripturae et traditioni docet. Acerbe Perronius de Bannesi doctrina indicavit. Quod Clementi VIII. dixerat, id in sollemni conventu praesente Paulo V. repetiit: huius doctrinae definitionem libenter exceptum iri a Protestantibus. Atque haec de sententiis Cardinalium.

Quas quum illi dixissent, Pontifex locutus est, egregia certe moderatione: merito et Bannesianos a crimine Calvinismi et Iesuitas a Pelagianismo liberat; non de dogmate agi, sed de dogmatis explicatione; neutram partem condemnandam esse. Tantum vero abfuit, ut bullam promulgaret, ut ne ea quidem, quae constabant inter utrosque, id quod Bellarminus suaserat, definire vellet. Quodsi hac inducti controversia theologi errores docerent, praesto esse Inquisitionem. Quare Consultores discederent. Silentium omnibus severe indixit.

Hoc ultimum Congregationis decretum Pontifex ad Generales utriusque Ordinis misit, ut id cum suis communicarent. Formula autem a praeposito generali Societatis a. d. XIV. Cal. Oct. promulgata est huiusmodi¹:

Nel negotio de auxiliis Nostro Signore ha fatto intendere ai disputanti et consultori, che possono tornare alle case loro, et ha detto, che a suo tempo la Santità Sua darà fuori la sua dichiarazione e determinazione, e frattanto ha ordinato molto seriamente, che nel trattare di queste materie niuno ardisca di qualificare o censurare l'altra parte, ordinando di più tanto a noi quanto alli Padri di San Domenico, che se alcuno mancherà in

In negotio de auxiliis facta est potestas a summo Pontifice quum Disputantibus tum Consultoribus, redeundi in patrias aut domos suas. Additumque, fore ut Sua Sanctitas declarationem et determinationem, quae expectabatur, opportune promulgaret. Verum ab eodem SS. Domino serio admodum vetitum est, in quaestione hac pertractanda ne quis partem suae oppositam aut qualificaret aut censura quampiam notaret. Ad haec tam nostris

¹ Hoc cum reliquis scriptis, quae attulimus, reperimus; eius inscriptio haec est: „Decretum ultimum Congregationis de auxiliis Divinae gratiae.“

questo, sia punito severamente, intendendo Sua Santità che questo suo ordine si eseguisca inviolabilmente. Non mancherà dunque Vostra R. M. di farlo osservare e dare particolar avviso, di quanto ella avrà eseguito nell'i casi occorrenti acciò se ne possa dar conto alla Santità Sua.

quam Dominicanis Patribus iniunctum, ut severa castigatione plecteretur, quicunque adversus hanc legem deliquisset, quam vult modis omnibus servari. Quin optat etiam, ut verbis asperioribus, amaritum animi significantibus, invicem abstineant. Quare Vestra Paternitas curabit haec observari moneatque nos singillatim de iis, quae in hoc genere contigerint, quo iuxta votum SS. Domini Suam Beatitudinem certiorum de omnibus facere possimus. Romae 5. Septembris 1607. *Claudius Aquaviva.*

Atque in hunc modum conclusae sunt celebres illae Congregationes de Auxiliis. Dubium esse nemini potest, quin nihil sit a Paulo V. in hac causa definitum. Idem Peña, quamvis rem definiti cupiens idque efficere omnibus modis conatus, fassus est, quum in Hispaniam rescripsit: „Certum est nihil a Domino nostro definitum esse.“ Idem praeterea S. Sedes postea identidem declaravit et illam Constitutionem, quam adversarii appellant, ulla fide dignam esse negavit.

Ingens fuit de hoc Pontificis consilio, quo finem controversiae imponebat, et Iesuitarum laetitia et moeror Bannesianorum, quum hi spem concidere viderent, quam proxime impletum iri pro explorato habuerant; illi consecuti essent, quod et ipsi et eorum patroni tot annos frustra rogaverant: doctrinam tandem continenter impugnatam ut Pelagianam iam Sedes Apostolica censura notari vetabat. Non erat illa quidem declaratio sollemnis absolutio, sed tamen liberatio quaedam et aliqua reorum victoria. Itaque summo laetati sunt Iesuitae, etsi non ea, qua Serry dicit, levitate. Atque Aquaviva pro sua moderatione non modo officii violationem, sed ad tempus omnem publicam disputationem de quaestionibus controversis vetuit; nihil enim in ea re priores prodire Nostros: Patrum Praedicatorum exemplum expectarent. Libros etiam edi prohibuit nec permisit, ut Lessii refutatio Avilae antea Romam missa aut Suaresii de illa controversia commentatio statim vulgarentur. Haec causa fuit, cur Lessii de praedestinatione et gratiae efficacia liber, quum revisus probatusque esset anno 1608., biennio demum post evulgaretur.

Non item Bannesiani se continuerunt. Impulit fortasse nuntius ex Hispania a suis missus. Illi enim Romam scripserunt

plurimos et sapientissimos in Hispania a sua doctrina deficere.¹ Placuit igitur a 1608. Capitulo generali Praedicatorum, ut in Hispaniae provincia „quatuor Patres doctrina, eruditione, scribendi usu et peritia praestantes designarentur, qui omni studio in hanc unam curam incumbere, ut solidam et sinceram S. Thomae doctrinam modis omnibus propugnarent novasque doctrinas et opiniones exorientes comprimerent ac refellerent“ (Serrii Hist. IV. 24.). Brevi (1611.) Romae editus est Alvaresii laudatissimum de recentiore Thomismo opus: *De auxiliis Divinae gratiae et humani arbitrii viribus et libertate ac legitima eius cum efficacia eorundem auxiliorum concordia*. Interea publica ex Hispania studia continuata sunt, ut a Sede Apostolica quomodo pro Bannesianis impetraretur. Vix edito Lessii libello, *litterae ardentes*, ut ait Peña Societatis inimicissimus, Madrito allatae sunt ad legatum Regis Hispaniae, quibus urgeretur, ut habita cum PP. Praedicatoribus colloquutione, rationibus petendae definitionis instructus, omni ope Pontificem ad eandem edendam propelleret. Colloquio inito cum P. Lemosio et Magistro Assistente Sacri Palatii omnia edoctus est, quibus perutilem esse definitionem suaderetur. Ipse Peña Pontificem monebat, ut, quod esset pollicitus, id aliquando praestaret declarationemque vulgaret. Atque hoc tempore P. Aquaviva videtur illud respondisse, quod Possinus narrat: interrogatum a Paulo V., num rem definiri cuperet, negasse se id optare; sibi satis esse id, quod datum esset; plus a Societate non requiri. Rationes exponentem, cur causam decidi non expediret, iussum eas scripto consignare. Haec Possinus. Et contigit nobis, ut huiusmodi scriptum inveniremus, quod, etsi nomine subscripto non distinguitur, tamen in indice voluminis, unde id deprompsimus, praeposito generali Societatis attribuitur.

Iudicavit P. Aquaviva, disceptationibus superioribus causam nondum ita instructam videri, ut diiudicari posset; rationem reddebat praeter ceteras, quod tot habitis disputationibus et congregationibus ipse Pontifex in quadam sessione S. Officii permisisset,

¹ Praedicatores Vallisoletani in litteris supplicibus a. d. VI. Cal. Dec. 1607. ad Pontificem missis ita scribunt: „Plurimi catholici sapientissimi deficientes animo ab incepto tramite defendendi veram salubremque doctrinam pedem avertunt.“ Serrii l. 4. c. 20. Nec aliter Aquaviva in suo commentario, quem Pontifici obtulit, loquitur: „Questa opinione [della Compagnia di Gesù] s'è stesa e corroborata molto più dopo il decreto, sì che adesso è molto più comune, come si vede in varj religiosi di San Francesco, di San Agostino, del Carmine et altri.“ Reliqua testimonia infra ponemus.

ut nulla censura adversariorum addita alterutram sententiam defendi liceret, dum res a Sede Apostolica definita esset.

Admissus est a. d. VII. Cal. Aug. legatus regis Hispaniae. Pontifex, ut ipse scriptum reliquit¹, haec de causa illa vel dixit vel certe dicturus fuit, quae diligenter notari oportet:

Che si è travagliato molto in questo negozio.

Che si da dispiacere molto che questi religiosi procedono con tanto fiero odio e così arrabbiatamente fra loro.

Che noi non lo trascuriamo, ma che ci teniamo sopra fermo il pensiero.

Che si è sopraseduto in esso per tre ragioni:

La prima per accertare bene et perchè il tempo insegna et mostra la verità delle cose, come quello che è gran giudice et censore delle cose.

La seconda perchè si l'una et l'altra parte conviene nella sostanza con la verità cattolica, cioè che Dio con la efficacia della sua gratia ci fa fare et facit de nolentibus volentes et facit et immutat hominum voluntates, del che ci è questione, ma solo sono discrepanti nel modo, perchè i Dominicani dicono che predetermina la nostra volontà fisica, hoc est realiter et efficienter, et i Gesuiti tengono che lo fa congrue et moraliter, opinioni che l'una et l'altra si possono defendere.

La terza perchè in questi tempi in che ci sono tante heresie conviene molto conservare et mantenere la riputazione et credito di questo due religioni, e con discreditare una può seguire gran danno.

Se si dicesse che converrà sapere qual fede si ha da tenere in questa materia, si risponde che sia da seguir la et tenere la dottrina del Concilio Tridentino nella sessione VI de iusti-

Multum in eo negotio laboratum esse.

Magnoque displicere, quod illi religiosi tanta acerbitate, odio, furore inter se agant.

Nos id minime negligere, sed mentem acriter eo intendere.

Rem dilatam esse ob tres rationes:

Primam esse, ut res quam certissime constat, et quod tempus docere et verum ostendere solet, iudex ille magnus aestimatorque rerum.

Secundam, quod utraque pars congruat cum veritatis catholicae capitibus deoatque Deum gratiae suae efficacia nos ad agendum excitare et facere de nolentibus volentes et flectere et immutare hominum voluntates, de quo in hac causa agitur, discrepent autem explicandi modo, quum Praedicatores dicant, eum praedeterminare voluntates nostras physice, hoc est, realiter et efficienter, contra Iesuitae teneant, facere congrue et moraliter, quarum utraque sententia potest defendi.

Tertiam esse, quod his temporibus, quum tot sint haeresees, plurimi intersit, Nos existimationem fidei utriusque religionis tueri ac defendere, nec possit alteriusutrius fama sine magno detrimento demini.

Quodsi dicatur expedire, quid de ista re existimandum sit, recte intelligi, responderetur, sequendam teneandamque esse doctrinam Concilii Tridentini, cuius sessione VI. de iustifi-

¹ Haec ipsius manu scripta cum ultima Congregationis de auxiliis relatione reperta sunt.

ficazione che è chiara e dilucida et in che consiste l'errore et heresia dei Pelagianorum et Semipelagianorum et quello di Calvino et insegna la dottrina cattolica che è necessario che il libero arbitrio sia mosso, excitato et adjuvato dalla gratia di Iddio et può liberamente assentire et dissentire et non entra in questa questione del modo che opera la gratia, la quale fu tocca dal Concilio et fu lasciata come inutile et non necessaria, imitando in ciò Celestino primo, che avendo difinito alcuni questioni o propositioni in questa materia disse, che alcune altro difficiliore et subtiliores [naturae] sicuti non audebat condemnare ita et volebat adstruere.

Che Papa Clemente era pentito d' essersi ingolfato in questo negotio, et che dopo molti et molti anni di dispute non trovava il verso d' uscirne bene.

Che il Card. Monopoli che sapeva l'interno de suoi pensieri ci disse quel che disegnava fare et ci soggiunse che non saria stato niente, perchè avendo il Papa fatto molto studio in San Agostino aveva cavato quattordici o sedici propositioni in questa materia, et voleva ordinare, senza decidere l'articolo, che si tenessero quelle, il che era un far niente, perchè l'una et l'altra parte si fonda sulla dottrina di San Agostino.

Che se . . . l'intendere la sua . . . (?) opinione in materie teologiche et sono molte controversie et quelle che non sono state definite dalla Sede Apostolica et alcune delle quali le diverse opinioni sono state tenute per probabili come quella an B. V. fuerit concepta in originali peccato et de sanguine Christi.

¹ Est argumentum ad hominem, quum haec duo ideo a Pontifice commemorari videantur, quia a Praedicatoribus negabantur, a Regibus Hispaniae defendebantur; quorum inter omnes constat quantum fuerit et definiendae Im-

plicatione clare ac dilucide explicatur, in quo positus sit error et haeresis Pelagianorum et Semipelagianorum et Calvini, atque exponitur illa doctrina catholica, necesse esse, liberum arbitrium motum esse, excitatum, adjuvatum gratia Divina et posse libere assentire et dissentire; tacitam esse a Concilii Patribus quaestionem de modo motionis Divinae, [nec vero tractatam] sed tanquam inutilem ac supervacaneam praetermissam, Coelestini I. exemplo, qui quidem, quum aliquot quaestiones vel propositiones istius generis dilucidasset, dixerit, aliquas quasdam difficiliiores et subtiliores se, sicut non audeat condemnare, ita nolle adstruere.

Poenituisse Clementem Papam, quod se in istud negotium immersisset, nec eum post perpetuas tot annorum alterationes invenisse, quo se veteret, quomodo se expediret.

Communicatum Nobiscum a Monopoli Card., qui illius consilia penitus perspecta haberet, quid facere statuisset; adiecisse autem, nihil eum ea re effecturum fuisse; eruisse magno adhibito studio quatuordecim vel sexdecim et S. Augustino de ista materia propositiones; eas neglecta controversiae proprietate voluisse proponere tenendas; sed id ad irritum casurum fuisse, quum in Augustini doctrina utriusque inlitterentur.

Si suam sententiam audiri placeret, multas esse in rebus theologis controversias, quarum aliae definitae non essent a Sede Apostolica, aliae eiusmodi, ut sententiae contrariae pro probabilibus habitae essent, ut illa, „an B. V. fuisset concepta in originali peccato“ et de sanguine Christi †.

Che le definizioni si fanno quando qualche opinione è erronea et haeretica, et non quando non è tale.

Che noi teniamo in pensiero sempre il negotio et quando vedremo il tempo et il bisogno, faremo quello che sarà conveniente di fare, et daremo fuori la nostra dichiarazione.

Che non abbiamo proceduto in questo negotio ex capite nostro.

Che se per occasione della disputa presente l'una et l'altra parte metteranno innanzi propositioni male et degne di censure, il San Ufficio farà il debito suo.

Che il generale dei Gesuiti ha preso . . . (?) di far accomodar il libro del Padre Lessio.

Haec Pontificis oratio ea confirmat, quae de suprema sessione congregationis supra diximus. Nohit quidquam definire, quod rem ad dogma pertinere non existimaret. Utrosque sua frui libertate voluit in sententia sua defendenda; utramque opinionem et hic et antea a crimine erroris vindicavit. Nec vero rem se neglecturum promittit, sed, quum opus sit, declaraturum. Quamquam nequaquam se definiturum controversiam, aut etiam definisse needum promulgasse dicit. Voce utitur *dichiarazione*, ut in ultima sessione dixerat „risoluzione“ et in mandato familiis religiosis imposito „dichiarazione et determinazione“. Quae voces decretum vel declarationem sonant, nec necessario de condemnatione interpretandae sunt; ipsa utriusque opinionis permisso sic vocari poterat. Nec pro certo declarationem ullam pollicetur, sed quum tempus, magnus ille consilii administrator, id necesse esse persuaserit, vel, ut in illo mandato brevier dicit, *suo tempore*. Etenim quum congregationem dimisit, et quatuor annis post, cum legato colloquens satis significavit, malle se definitionem non edere. Atque haec monumenta ipsius Pontificis manu scripta telam illam retexunt, quam Bannesiani ac Ianseniani confecerunt: illum Iesuitarum doctrinam improbatum fuisse atque adeo bullam con-

maculatae Conceptionis studium et reliquiarum Sanctissimi Sanguinis Brugis cultus ac veneratio.

¹ Hoc loco Pontifex significat, non sibi videri errores in Lessii libro inventi; errores enim ad iudicium Inquisitionis remittebat. Importunitatem declinat Hispanorum, qui illo potissimum libro pro argumento utebantur.

Definitiones edi, quum quaequam opinio errorem haeresimve contineret, non aliter.

Nos animum in istud negotium semper intendere, atque, ubi tempus affuerit et necessitas, id acturos, quod expedire visum sit, et declarationem nostram promulgaturos.

Nos nostram mentem in isto negotio secutos esse.

Quodsi occasione huius disceptationis alterutra pars propositiones malas dignasque reprehensione statuerit, a S. Officio provium iri.

Praepositum generalem Soc. Iesu in se suscepisse, ut P. Lessii liber reconcineretur †.

scriptam habuisse, sed publicis rationibus adductum eius promulgationem distulisse. Nituntur adversarii ad sententiam suam confirmandam actis congregationis, quibus S. Sedes negavit *ullam omnino fidem adhibendam esse*, et quadam constitutione, quam eadem repudiavit; haec enim illa est, quam Archiepiscopus Armachanus conscripserat, privatum opus nullius auctoritatis, quia a Pontifice non est receptum. Quibus rationibus motus sit, ut ita ageret, idem Pontifex et in colloquio cum legato habito et antea in supremo conventu plene perfecteque exponit. Quae quum per sese omnia satis illustrent, iniuste agunt adversarii, quum ad publicas civilesque rationes confugiunt. Quibus illum in tanta re eaque cum dogmate coniuncta motum esse, temere dicitur. Paulus V. interdicto Venetos puniverat, qua in re Iesuitae ita se obedientes praestiterant, ut anno 1606. urbe pellerentur: concludit Serry, noluisse Pontificem hac condemnatione eos maiore dolore afficere, ob eamque causam iudicii sui promulgationem distulisse. Sed cur noluerit eam definitionem edere, quae maximis sanctissimisque illius aetatis theologis, Francisco Salesio, Belarmino, Perronio, Stapletoni, Suaresio, Lessio minime probaretur, quam unus ex omnibus congregationis Cardinalibus Asculanus suasisset: profecto a rebus publicis ac civilibus rationem repetere non est necesse. Una erat civilis potestas, quae omnem suam auctoritatem illi causae interponeret ac doctrinae Bannesianae definitionem flagitare ne conclusis quidem disputationibus per annos complures unquam desisteret. Sed hac regis Hispaniae interpellatione fracta non est Sedes Apostolicae constantia, atque apparuit, quam apud eam non pertinerent civiles rationes ad religionis controversias. Nec minus falsum est, quod addidit Serry, etiam Perronium Cardinalem civiles rationes secutum contra id, quod ipse probaret, egisse, propterea quod Henricus IV. inimicus Hispanorum Bannesianis faventium eum ita agere iussisset. Quod si ita esset, id in suis ad regem litteris, in quibus aliquoties de illa controversia loquitur, certe aliquando significaret; sed id nusquam fecit.

Urgebant tamen Pontificem, ut videtur, acerrimae contentiones, quae, ut ei legatus regis Hispaniae VII. Cal. Aug. a. 1611. praesens conquestus est, inter utrumque ordinem in illis locis agitabantur, ut aliquid decerneret. Calendis igitur Decembris a. 1611. per Inquisitores venit quidquam de illa controversia nisi Sede Apostolica approbante typis impressum evulgari.

Supplicavit capitulum generale Praedicatorum a. d. III. Id. Iun.

1612. oblato Pontifici libello, 1. ut quaestionem aliqua definitione dirimeret, 2. ut Praedicatoribus de gratiae auxiliis scribere eius permisso liceret. Neutrum impetrarunt. Pontifex in suo consilio persistit; nec libellus ille, quem reiecerat, timorem incussit Aquavivae, ne quando doctrina Societatis condemnaretur, quo timore pulsum Serry vult illum decretum celeberrimum de Societatis doctrina IX. Cal. Ian. anni 1614. promulgasse. Cuius decreti quae causa atque occasio fuerit, proximo capite explicabimus.

Urbanus VIII. a. d. XI. Cal. Iun. 1625. iterumque Calendis Augustis 1641. decretum Inquisitionis, quo Paulus V. libros de Auxiliis vulgari vetuerat, confirmavit. Quare in *Indicis librorum prohibitorum* editionibus positum est, ubi haec leguntur:

„Decreta de libris prohibitis nec in indice nominatim expressis.

§ 2. Libri certorum argumentorum prohibiti. 1. De materia auxiliorum divinarum libri, vel compositiones ex professo vel incidenter, aut praetextu commentandi S. Thomae, vel quolibet alium doctorem, aut alia quavis occasione tractantes, impressi nulla obtenta licentia a Congregatione S. Officii.“ (Ed. 1877. p. XLIII.) Quum vero Iesuitae quererentur, quod Lemosii *Panoplia gratiae* contra hoc decretum Leodii a. 1676. edita esset, capitulum generale Ordinis Praedicatorum a. 1681. SS. Pontifici hunc supplicem libellum dedit: „Dominicana Religio, quae et S. Sedes et huius sacrae Congregationis Decretis hactenus obsequentissima fuit, magnaue semper existimatione Societatem coluit, exponit, multos in hanc diem de Divina Gratia libros prodiisse post Sedes Apostolicae interdictum, quorum pars maxima a Societatis scriptoribus edita est; . . . nullam tamen ideico perturbationem in Ecclesia subortam esse. Quapropter nulla praefatis Patribus Societatis inest conquerendi ratio, quod in lucem prodierit Theologia P. M. F. Thomae de Lemos. . . Rogat itaque Praedicatorum Ordo Sanctitatem Vestram, ut vel Patribus Societatis silentium imponat vel in eos primum eiusdem Societatis alteriusve Instituti scriptores animadverti iubeat, qui hoc de argumento post Apostolicae Sedes interdictum prodire.“ Res ad Congregationem S. Officii transmissa est, et paulo post affixum ad consuetam Urbis compita hoc Magistri S. Palatii edictum: „Omnibus, ad quos spectat, notum facimus, qualiter N. A. Tinassius . . . Adu. R. P. F. Thomae de Lemos *Panopliam gratiae* . . . Leodii a. 1676. impressam publice Romae vendit a. 1681. In quorum fidem etc.“ Quo edicto opus amplissimum *de materia auxiliorum divinarum ex professo tractans, impressum nulla obtenta licentia a Congregatione S. Officii,*

Romae publice vendi significatur. (V. Serry, Hist. Congr. Praef. § 11.) Quid postea factum sit, Serry his verbis narrat: „Verum effectu caruit interdictum [Urbani VIII.], non ipsa duntaxat licentia privatorum, qui iugum licentius excusserint, sed et ipsa annuente Apostolica Sede, quae in Italia ipsa atque etiam Romae tritas illas de humani arbitrii libertate et physica praedeterminatione tractationes liberas facit.“¹ Et reapse vix ulla maior theologia dogmatica exinde edita est, quin *ex professo vel incidenter de materia auxiliorum divinatorum tractet, etiam nulla obtenta licentia a Congr. S. Officii*, et vel ipse S. Alphonsus Conc. Trid. explicationi tractatum de auxiliis divinis inseruit. Idecirco clarissimus Werner prohibitionem illam in hanc sententiam interpretatur, ut soli libri, qui inquam adversariorum reprehensionem, convicia, censuras continent, ea proscribantur.²

Nec solum Pontifices studiose caverunt, ne controversia retractaretur, inter utramque etiam familiam religiosam convenit idque aliquoties statutum est, ut odiosae altercationes arcerentur arcetumque amicitiae foedus iniretur. Id in Hispania Philippi III. administer, Lerma dux, vehementer suasit. Romae Turci, magister generalis Praedicatorum, idem efficere studuit, et capitulum generale Praedicatorum Romae habitum a. 1644. illud decretum renovavit, quod aliud capitulum generale Valentiae 1596. statuerat: ut omnibus religiosis, ita imprimis Sociis Iesu amorem honoremque exhibendum esse, „ut viros apostolicos,“ inquirunt, „deceat, quorum quamvis non una semper in sentiendo mens, voluntas tamen et cor unum ac anima una in Domino nunquam ut desit oportet.“³ Cui studio ne Societas Iesu deesset, octava congregatio generalis a. 1646. habita decretum suum duodecimum libentissime promulgavit:

„Quum Reverendissimus P. F. Thomas Turcus, Magister Generalis venerabilis Ordinis Praedicatorum, in generalissimo Capitulo, ad plurima et maxima eius Ordinis in Societatem nostram vetera merita illud novissimum pro sua in nos benevolentia singulari adiecerit, ut et Societatem universam et singulas eius personas, non sine honorifico testimonio, omnibus caritatis ac venerationis officiis suis religiosis colendam districtae praeceperit: de-

¹ Serry l. 4. c. 25.

² In S. Thomae Aquinatis Vita III. 439.

³ I. B. de Marinis, Constitutiones, declarationes, ordinationes capitulorum generalium O. Pr. Romae 1655. p. 315.

crevit generalis Congregatio, ut, quod iam a P. N. Generali pie memoriae Mutio ordinatum fuit, id nunc totius Societatis sensu et auctoritate districtius praecipiat; ut scilicet nostri omnes, ubique gentium, de venerabili Ordine universo, de sanctis eius institutis, eximia doctrina ac praeclare gestis cum ea commendatione privatim ac publice loqui, cum eisque peramanter agere et mutuae hospitalitatis ceterisque omnibus caritatis officiis certare studeant, eo cultu ac veneratione, quae et minimam hanc nostram Societatem deceat, et religiosissimae familiae, natu ac dignitate maiori, maxime debetur.“